

บทความทางวิชาการ

เรื่อง

เสรีภาพของสื่อมวลชนกับการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล
(Freedom of the media
and an Infringement of Privacy Right)

จัดทำโดย

นางสาวลักษมีลาวัลย์ หาญพาณิชย์
กรรมการบริษัทและผู้ถือหุ้น The Better News

เอกสารฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการอบรมหลักสูตร
นักบริหารระดับสูงในกระบวนการยุติธรรมทางปกครอง (บสป.) รุ่นที่ ๔
ประจำปี พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๖๙
ลิขสิทธิ์ของมูลนิธิวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางปกครอง
(บทความทางวิชาการฉบับนี้ เป็นวรรณกรรมของผู้เข้ารับการอบรมโดยเฉพาะ)

ได้พิจารณาบทความทางวิชาการฉบับนี้แล้ว เห็นควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาอบรม
หลักสูตรนักบริหารระดับสูงในกระบวนการยุติธรรมทางปกครอง (บสป.) รุ่นที่ ๔ ประจำปี
พ.ศ. ๒๕๖๘ - ๒๕๖๙ ของมูลนิธิวิจัยและพัฒนากระบวนการยุติธรรมทางปกครอง

นาง จุลโพธิ์ ที่ปรึกษาการจัดทำบทความ
(นางศิริวรรณ จุลโพธิ์)
วันที่ ๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๙

เสรีภาพของสื่อมวลชนกับการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล

Freedom of the media

and an Infringement of Privacy Right

นางสาวลักษมีลาวัลย์ หาญพาณิชย์
กรรมการบริษัทและผู้ถือหุ้น The Better News
ผู้เข้ารับการอบรมหลักสูตรนักบริหารระดับสูงในกระบวนการยุติธรรม (บสป.) รุ่นที่ ๔

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้ศึกษาปัญหาของการคุ้มครองเสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนกับกฎหมายคุ้มครองข้อมูลส่วนบุคคลภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย อันเป็นเสรีภาพขั้นพื้นฐานสำคัญ ที่ประชาชนมีสิทธิที่จะรับรู้ (Right to know) ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เพื่อมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายบริหารประเทศ โดยมี “สื่อมวลชน” เป็นสื่อกลางสำคัญในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารไปยังประชาชน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕ มาตรา ๓๔ และมาตรา ๓๕ ที่บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนให้นำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชนนั้นเป็นไปอย่างเสรี เพื่อประโยชน์สาธารณะ และชอบธรรม รวมถึงตอบสนองสิทธิการรับรู้ของประชาชน (Right to Know) ตามหลักประชาธิปไตยได้อย่างเต็มที่ และเสรีภาพการแสดงออกของสื่อมวลชนนี้ก็ได้รับการรับรองในบริบทของกฎหมายระหว่างประเทศอย่าง กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) ด้วย อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓๒ ได้บัญญัติคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลซึ่งเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้เช่นกัน

จากการศึกษาพบว่า สิทธิของเจ้าของข้อมูลส่วนบุคคลตามที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ เช่นเดียวกับสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน เช่นนี้สื่อมวลชนจึงไม่อาจนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ก้าวล่วงต่อข้อมูลส่วนบุคคลได้ ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนในแสวงหาข้อมูลก็ยากที่จะหลีกเลี่ยงการกระทบต่อข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลอื่น จึงเกิดการปะทะกันของสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ ที่บุคคลผู้ทรงสิทธิขั้นพื้นฐานสองฝ่ายขึ้นไปต่างอ้างสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญขึ้นยืนกัน ส่งผลให้เกิดการการละเมิดต่อกฎหมายได้ การใช้สิทธิและเสรีภาพที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญจึงต้องมีขอบเขตและต้องเกิดดุลยภาพระหว่างประโยชน์สาธารณะกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วย เพื่อให้สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

คำสำคัญ : สิทธิและเสรีภาพ, สิทธิขั้นพื้นฐาน, การปะทะกันของสิทธิขั้นพื้นฐาน, เสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชน, เสรีภาพสื่อมวลชน, สิทธิส่วนบุคคล

บทนำ

ประเทศไทยได้ดำรงเจตนารมณ์ยึดมั่นในระบอบประชาธิปไตยมาโดยตลอด นับแต่ประเทศไทยมีรัฐธรรมนูญซึ่งเป็นกฎหมายสูงสุดที่ใช้ในการปกครองประเทศ ตั้งแต่การเปลี่ยนแปลง การปกครองในปี พ.ศ. ๒๔๗๕ รัฐธรรมนูญฉบับถาวร ก็ได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของประชาชนไว้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งเป็นหลักการพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันเป็นเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญที่มุ่งคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพรวมถึงความเสมอภาคแก่ประชาชนเป็นหลัก รวมทั้งมีการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติเกี่ยวกับการรับรองสิทธิและเสรีภาพ กำหนดกลไกการควบคุม และตรวจสอบความชอบด้วยรัฐธรรมนูญของการกระทำของฝ่ายบริหาร ฝ่ายนิติบัญญัติ และฝ่ายตุลาการ รวมทั้งองค์กรตามรัฐธรรมนูญ เพื่อให้สิทธิและเสรีภาพที่ได้รับรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญสัมฤทธิ์ผลได้อย่างแท้จริง รวมทั้งเพื่อประโยชน์ในการรักษาไว้ซึ่งความเป็นกฎหมายสูงสุดของรัฐธรรมนูญด้วย

ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตยของประเทศไทยนั้น การมีส่วนร่วม (Participation) ของประชาชนเป็นเรื่องสำคัญ เพราะเป็นการเปิดโอกาสให้ประชาชนมีสิทธิในกระบวนการนโยบายสาธารณะทั้งในด้านการให้และรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ให้ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะ การวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งการมีส่วนร่วมทางการเมืองในการใช้สิทธิเลือกตั้ง เพื่อที่จะบรรลุถึงเป้าหมายร่วมกันทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ซึ่งปรากฏเจตนารมณ์ในเรื่องนี้อย่างชัดเจน ตั้งแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ เป็นต้นมา โดยได้มีการบัญญัติถึงสิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนในด้านต่างๆ เช่น สิทธิการมีส่วนร่วมของประชาชนทางการเมือง สิทธิการมีส่วนร่วมในการตรวจสอบ เป็นต้น ประชาชนจึงมีสิทธิที่จะรับรู้ (Right to know) ข้อมูลข่าวสารต่างๆ เพื่อเป็นส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายบริหารประเทศ โดยมี “สื่อมวลชน” เป็นสื่อกลาง ซึ่งเป็นสถาบันที่มีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารตามความจริงให้ประชาชนได้รับรู้ รวมทั้งเสริมสร้างโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในประเด็นที่เป็นปัญหาเกี่ยวกับนโยบายสาธารณะ (Public Policy) และกระบวนการประชาสังคม (Civic Society) ตลอดจนมีบทบาทในการเฝ้าระวังการใช้กฎหมายของผู้ใช้อำนาจอธิปไตย การตรวจสอบทุจริตและการประพฤติมิชอบของนักการเมือง และข้าราชการทุกระดับ สื่อมวลชนจึงเป็นหน่วยงานที่อยู่ตรงกลางระหว่างรัฐกับประชาชน

เนื้อหาของเรื่อง

เสรีภาพการแสดงออกของสื่อมวลชนได้รับการรับรองในบริบทของกฎหมายระหว่างประเทศ เป็นกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๒๕ มาตรา ๓๔ และมาตรา ๓๕ ที่บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่นของสื่อมวลชน เพื่อที่จะนำเสนอข้อมูลข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพอย่างเสรี เพื่อประโยชน์สาธารณะ และชอบธรรม รวมถึงตอบสนองสิทธิการรับรู้ของประชาชน (Right to Know) ตามหลักประชาธิปไตยได้อย่างเต็มที่

อย่างไรก็ตาม แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจะได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพไว้ แต่การคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนภายใต้รัฐธรรมนูญของประเทศไทยนั้นยังเกิดปัญหาและมีอุปสรรคสำคัญของการพัฒนาสังคมและการเมืองมาโดยตลอด เพราะจากสภาพความเป็นจริงแล้วมักจะไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามที่มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเท่าที่ควร โดยเฉพาะอุปสรรคเรื่องการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลที่เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนพึงได้รับซึ่งรัฐธรรมนูญให้การคุ้มครองเช่นกัน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓๒ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว” วรรคสอง บัญญัติว่า “การกระทำความผิดเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใดๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ” เช่นนี้ สื่อมวลชนจึงไม่อาจนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ก้าวล่วงต่อข้อมูลส่วนบุคคลได้ ส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนในแสวงหาข้อมูลก็ยากที่จะหลีกเลี่ยงการกระทบต่อข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลอื่น จึงเป็นประเด็นปัญหาที่ต่างฝ่ายต่างอ้างสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญหรือเกิดการปะทะกันของสิทธิขั้นพื้นฐาน ส่งผลให้เกิดการใช้เสรีภาพเกินขอบเขตจนอาจก่อให้เกิดการละเมิดต่อกฎหมายได้ ฉะนั้น การใช้เสรีภาพที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญจึงต้องมีขอบเขตและต้องเกิดดุลยภาพระหว่างประโยชน์สาธารณะกับสิทธิเสรีภาพของประชาชนด้วย เพื่อให้สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

การจัดทำบทความฉบับนี้ ผู้เขียนมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบัญญัติตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย และศึกษาปัญหาและอุปสรรคของการปรับใช้กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลตามรัฐธรรมนูญ โดยศึกษาจากกรณีตัวอย่างและคำพิพากษาของศาลที่สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาดังกล่าวเพื่อวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการปรับใช้กฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบัน เพื่อนำไปสู่การปรับใช้หรือพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย ให้เกิดประสิทธิภาพและสอดคล้องตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของรัฐธรรมนูญ โดยจะศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัญหาและอุปสรรคของการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลตามรัฐธรรมนูญ รวมถึงกฎหมายไทยที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำไปสู่การปรับใช้และพัฒนากฎหมายให้สามารถใช้บังคับได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับสภาพสังคมของประเทศไทย และสอดคล้องตามเจตนารมณ์ที่แท้จริงของรัฐธรรมนูญ ซึ่งคาดว่าจะทำให้ทราบเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นของสื่อมวลชนกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของประชาชนได้รับการคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ และทำให้ทราบปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญดังกล่าว รวมทั้งทราบถึงมาตรการทางกฎหมายของต่างประเทศเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือแสดง

ความคิดเห็นของสื่อมวลชนกับการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ ภายใต้การปกครองระบอบประชาธิปไตย

สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนและสิทธิส่วนบุคคล

“สิทธิและเสรีภาพ” ถือเป็นหัวใจสำคัญที่ประชาชนของรัฐเสรีประชาธิปไตยต้องได้รับการรับรองและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนของรัฐ และระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยนั้น จะเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีบทบาทและมีส่วนร่วมในการปกครองประเทศ และภายใต้หลักการนิติรัฐที่ประชาชนทุกคนจะต้องอยู่ภายใต้กฎหมาย ประชาชนจึงควรมีสิทธิที่จะได้รับรู้ถึงสิทธิและเสรีภาพของตนเอง เพื่อที่จะสามารถใช้สิทธิของตนได้อย่างเต็มที่ และสามารถกระทำการใด ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยที่จะไม่ไปละเมิดสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น แต่การใช้สิทธิและเสรีภาพของตนได้อย่างเต็มที่นั้น ประชาชนจำเป็นต้องมีความรู้เกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ รวมถึงความรู้ที่เกิดจากข้อมูลข่าวสารต่างๆที่เกิดขึ้นรอบตัว โดยมีสื่อมวลชนเป็นสื่อกลางในการนำเสนอข่าวสารต่อประชาชน เมื่อประชาชนได้รับทราบข้อมูลข่าวสารต่างๆก็สามารถนำข้อมูลเหล่านั้นมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตภายใต้กฎหมาย หรือนำมาประกอบการตัดสินใจในการมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศได้ ทำให้เกิดสิทธิที่จะรู้ (Right to Know) อยู่ประการหนึ่งในการปกครองระบอบประชาธิปไตยในบรรดาสิทธิต่างๆที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้ จึงปฏิเสธไม่ได้เลยว่า การนำเสนอข้อมูลข่าวสารของสื่อมวลชนไม่ว่าในด้านใด สุดท้ายแล้วย่อมส่งผลต่อการใช้สิทธิและเสรีภาพของประชาชนอยู่เสมอ การที่สื่อมวลชนมีบทบาทหน้าที่ครอบคลุมในทุกด้านนี้เอง ส่งผลให้สื่อมวลชนจำเป็นต้องมีเสรีภาพที่จะแสวงหาและนำเสนอข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชนเพื่อตอบสนองสิทธิได้รู้ของประชาชนได้อย่างเต็มที่

“สื่อมวลชน” จึงเป็นสถาบันที่มีความสำคัญในการถ่ายทอดข้อมูลข่าวสารไปยังประชาชน ซึ่งเสรีภาพการแสดงออกของสื่อมวลชนนี้ก็ได้รับการรับรองในบริบทของกฎหมายระหว่างประเทศ อย่างกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓๕ ที่บัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารหรือแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ โดยปราศจากการแทรกแซงจากรัฐบาลหรืออำนาจอื่นๆ ในการนำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อสาธารณะและชอบธรรม โดยสิทธินี้มีความสำคัญต่อสังคมประชาธิปไตย เพื่อให้สื่อมวลชนสามารถทำหน้าที่ตรวจสอบอำนาจรัฐ ตรวจสอบการทุจริต และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ประชาชน ภายใต้กรอบของจริยธรรมวิชาชีพและกฎหมาย

อย่างไรก็ตาม แม้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจะได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพไว้ แต่เสรีภาพของสื่อมวลชนนั้น ถ้าใช้ไปในทางที่ถูกต้องก็จะเกิดประโยชน์ต่อสังคม ในทางตรงกันข้าม ถ้าใช้เสรีภาพจนเกินขอบเขตก็อาจจะละเมิดต่อสิทธิส่วนบุคคลของผู้อื่นได้ ซึ่งก็อาจจะเป็นเรื่องที่หลีกเลี่ยงได้ยากเช่นกัน จึงทำปัญหาและเป็นอุปสรรคของการนำเสนอข้อมูลข่าวสารและการแสดงความคิดเห็นสื่อมวลชนมาโดยตลอด เพราะจากสภาพความเป็นจริงแล้ว การปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนมักจะไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามที่มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเท่าที่ควร โดยเฉพาะเกิดอุปสรรคเรื่องการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนพึงได้รับซึ่งรัฐธรรมนูญให้การคุ้มครองเช่นกัน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช

๒๕๖๐ มาตรา ๓๒ เช่นนี้สื่อมวลชนจึงไม่อาจนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ก้าวล่วงต่อข้อมูลส่วนบุคคลได้ เกิดข้อจำกัดในการใช้สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชน จึงเกิดกรณีที่ต่างฝ่ายต่างอ้างสิทธิและเสรีภาพ ขึ้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ หรือเกิดการปะทะกันของสิทธิขึ้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ ที่บุคคล ผู้ทรงสิทธิขึ้นพื้นฐานสองฝ่ายขึ้นไปต่างอ้างสิทธิขึ้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญขึ้นแย้งกัน ส่งผลให้เกิดการ การละเมิดต่อกฎหมายได้

๑. ความหมายของสิทธิและเสรีภาพ

ความหมายของสิทธิเสรีภาพนั้น พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔ ได้มีการให้ คำจำกัดความไว้ว่า คำว่า “สิทธิ” หมายถึง อำนาจอันชอบธรรม เป็นอำนาจที่กฎหมายรับรองให้ กระทำการใดๆ โดยสุจริตได้อย่างอิสระ ทั้งนี้ ต้องไม่กระทบกระเทือนต่อสิทธิของผู้อื่น ส่วนคำว่า “เสรีภาพ” หมายถึง ความสามารถที่จะกระทำการใด ๆ ได้ตามที่ตนปรารถนาโดยที่ไม่มีอุปสรรค ขัดขวาง เช่น เสรีภาพในการพูด เสรีภาพในการนับถือศาสนา การมีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้ โดยที่ไม่ ละเมิดสิทธิของผู้อื่น นอกจากนี้ ได้มีนักกฎหมายหลายท่านได้ให้คำนิยามถึงความหมายของสิทธิ เสรีภาพไว้ ดังนี้

ศาสตราจารย์ ดร.วรเจตน์ ภาคีรัตน์ ได้อธิบายความหมายของ “สิทธิ” เอาไว้ว่า สิทธิ หมายถึง อำนาจที่ระบบกฎหมายให้ไว้แก่บุคคลอย่างเป็นรูปธรรม ในอันที่จะเรียกร้องให้บุคคลอื่น กระทำการงดเว้นกระทำการ หรือยอมให้กระทำการโดยไม่เข้าขัดขวาง เพื่อประโยชน์ของผู้ทรงสิทธิ โดยในประเทศที่มีการแบ่งแยกกฎหมายเอกชนออกจากกฎหมายมหาชน เช่น ในประเทศเยอรมนี ได้ มีการแบ่งแยกสิทธิออกเป็นสองประเภท ได้แก่ สิทธิทางเอกชน และสิทธิทางมหาชน โดยสิทธิทาง เอกชนเป็นสิทธิที่บุคคลผู้ทรงสิทธิใช้เพื่อยันบุคคลอื่นในแดนของกฎหมายเอกชน ส่วนสิทธิมหาชนเป็น อำนาจที่ระบบกฎหมายให้ไว้แก่บุคคลเพื่อเรียกร้องให้รัฐกระทำการหรืองดเว้นกระทำการเพื่อ ประโยชน์แก่บุคคลที่เป็นผู้ทรงสิทธิ นั้น ซึ่งสิทธิดังกล่าวเป็นสิทธิในแดนของกฎหมายมหาชน (วรเจตน์ ภาคีรัตน์ , ๒๕๕๗ , น.๒๒๓)

ในส่วนของเสรีภาพนั้น ศาสตราจารย์ (พิเศษ) ดร.วรพจน์ วิชาญพิชญ์ ได้อธิบายเอาไว้ว่า “เสรีภาพ” คือ ภาวะของมนุษย์ที่ไม่อยู่ภายใต้การครอบงำของผู้อื่น ภาวะที่ปราศจากการหน่วง เหนี่ยวขัดขวาง กล่าวคือ บุคคลจะมีเสรีภาพอยู่ตราบที่บุคคลนั้นไม่ถูกบังคับให้กระทำในสิ่งที่ไม่ ประสงค์จะกระทำ และไม่ถูกหน่วงเหนี่ยวขัดขวางไม่ทำให้ทำในสิ่งที่บุคคลนั้นประสงค์จะกระทำ หรือ เป็นการที่บุคคลมีอำนาจในการกำหนดตนเอง(Self-determination) ซึ่งเป็นอำนาจที่บุคคลมีอยู่ เหนือตนเอง ผู้ทรงเสรีภาพจึงมีอำนาจตามกฎหมายแต่เพียงที่จะเรียกร้องให้ผู้อื่นละเว้นจากการ รบกวนขัดขวางการใช้เสรีภาพของตนเองเท่านั้น ไม่ก่อให้เกิดอำนาจตามกฎหมายที่บุคคล จะสามารถใช้เรียกร้องให้บุคคลอื่นกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อส่งเสริมการใช้เสรีภาพของตน หรือ เอื้ออำนวยให้ตนใช้เสรีภาพได้สะดวกขึ้นแต่อย่างใด(วรพจน์ วิชาญพิชญ์ , ๒๕๕๓ , น.๒๑-๒๒)

ดังนั้น จึงสามารถกล่าวโดยสรุป สิทธิเสรีภาพ ทั้งสองคำนี้ไม่ใช่คำเดียวกัน ทั้งสิทธิ และ เสรีภาพนี้มีความหมายแตกต่างกัน โดย “สิทธิ” เป็นสิ่งที่อยู่ติดตัวมนุษย์มาตั้งแต่เกิด หรือกำหนดขึ้น โดยที่กฎหมายได้ให้การรับรองแก่มนุษย์หรือบุคคลนั้น ในการที่จะกระทำการเกี่ยวข้องกับทรัพย์สิน หรือบุคคลอื่น เป็นสิ่งที่ไม่มีผู้ใดจะสามารถมาบังคับเอาได้ สามารถกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า สิทธิเป็น อำนาจที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองในการที่จะเรียกร้องให้บุคคลหนึ่ง หรือบุคคลหลายคน

กระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง โดยหมายความว่ารวมถึงการที่บุคคลผู้มีหน้าที่นั้นจะต้องเคารพต่อสิทธินั้น อย่างชัดเจนไม่ได้ ในขณะที่ “เสรีภาพ” คืออำนาจที่กฎหมายรับรองให้แก่บุคคลในการที่จะกระทำการ อันเกี่ยวข้องกับตัวเอง เป็นอำนาจของบุคคลในการเลือกที่จะกระทำหรือดเว้นกระทำการใดๆ ก็ได้ ด้วยตัวเอง โดยไม่ต้องอยู่ภายใต้การครอบงำของบุคคลอื่น เมื่อกฎหมายได้รับรองเสรีภาพให้แก่บุคคล ใดแล้ว บุคคลนั้นจะมีหน้าที่ต่อบุคคลอื่นเช่นกัน กล่าวคือ หน้าที่ในการ “ละเว้น” ในการที่จะไม่กระทำการใดการหนึ่งที่จะไปเป็นอุปสรรคขัดขวางผู้ทรงเสรีภาพผู้อื่น และจะไม่ถูกบังคับให้กระทำใน สิ่งที่ไม่ประสงค์จะกระทำ และไม่ถูกเหนี่ยวนำหรือหน่วงเหนี่ยวในการกระทำใดๆ ก็ตาม เช่นนี้ จะเห็น ได้ว่าความหมายของสิทธิเสรีภาพมีความแตกต่างกัน หากแต่มีความเชื่อมโยงกันอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

๑.๑ สิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐาน

เมื่อแนวคิดด้วยสิทธิและเสรีภาพเป็นที่ยอมรับและมีพัฒนาการเรื่อยมา ก็กำเนิดแนวคิด ที่ว่า มนุษย์ทุกคนถือกำเนิดขึ้นมาพร้อมกับสิทธิที่เท่าเทียมกัน เป็นสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์ที่เป็นส ากล ไม่สามารถจำหน่ายจ่ายโอนหรือแบ่งแยกได้ เป็นสิทธิที่บุคคลใช้ในการป้องกันแดนแห่งเสรีภาพ ของตนเองจากอำนาจรัฐ(วรเจตน์ ภาคีรัตน์ , ๒๕๕๗ , น.๒๒๖-๒๒๗) จึงเกิดเป็นแนวคิดด้วย “สิทธิมนุษยชน”(Human Right) ขึ้น ก็ได้มีการเรียกสิทธิและเสรีภาพต่างๆ ที่รัฐธรรมนูญรับรองเป็น ถ้อยคำรวมว่า “สิทธิขั้นพื้นฐาน” (Grundrechte : Basic Rights/Fundamental Constitutional Rights) (ศิริสิทธิ์ ภูศรีทอง, ๒๕๖๕, น.๗) หรือสิทธิทางรัฐธรรมนูญ(วรเจตน์ ภาคีรัตน์, ๒๕๕๗, น. ๒๒๖)

หลายประเทศได้มีการรับรองถึงความมีอยู่ของสิทธิมนุษยชนว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ควร รับรองและคุ้มครองให้ประชาชนภายในประเทศของตนได้มีสิทธิดังกล่าว โดยในความร่วมมือของ หลายประเทศที่มีแนวความคิดร่วมกัน ได้แสดงเจตนารมณ์ร่วมกันในการรับรองสิทธิมนุษยชนในเรื่อง ต่างๆเอาไว้เป็นแนวทางในการคุ้มครองสิทธิภายในของรัฐนั้นๆ ซึ่งเจตนารมณ์ร่วมกันนั้นได้ปรากฏ ผ่านทางปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน(Universal Declaration of Human Rights) ซึ่ง ประเทศไทยได้ร่วมลงมติในสมัชชาสหประชาชาติเพื่อรับรองการประกาศใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วย สิทธิมนุษยชน โดยข้อมติสมัชชาสหประชาชาติที่ ๒๑๗ เอ (III) เมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ.๒๔๙๑ ซึ่งแม้ว่าปฏิญญาสากลว่า ด้วยสิทธิมนุษยชนนี้จะไม่ใช่สนธิสัญญาระหว่างประเทศที่จะมีผลผูกพันทาง กฎหมายให้ประเทศไทยต้องปฏิบัติตาม แต่เนื่องจากการที่ประเทศไทยเข้าร่วมเป็นรัฐภาคีสมาชิกของ สหประชาชาติจึงจำต้องเคารพหลักการต่างๆในปฏิญญาฉบับนี้ โดยการเข้าร่วมเป็นภาคีข้อตกลง ระหว่างประเทศ หรือนำเอาหลักการตามปฏิญญาสากลฉบับนี้มาบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเพื่อคุ้มครอง สิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลภายในประเทศ (ปัญญาณ์ นรธิ , ๒๕๕๕ , น.๔๐)

สิทธิขั้นพื้นฐาน หรือหรือสิทธิทางรัฐธรรมนูญ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างปัจเจกบุคคลกับรัฐ และผูกพันบรรดาองค์กรต่างๆของรัฐ ทั้งองค์กรผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติ องค์กรผู้ใช้อำนาจบริหาร และ องค์กรผู้ใช้อำนาจตุลาการ ให้มีหน้าที่ต้องเคารพ ปกป้องและคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานของปัจเจก บุคคล เพื่อให้ปัจเจกบุคคลสามารถพัฒนาบุคลิกภาพของตนเองได้ อย่างเต็มที่ ทั้งในทางกายภาพและ ทางจิตใจ (ศิริสิทธิ์ ภูศรีทอง, ๒๕๖๕, น. ๘)

รัฐธรรมนูญได้มีบทบัญญัติรับรองไว้ โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้มีการกำหนดในเรื่องดังกล่าวนี้เอาไว้ ดังต่อไปนี้

“มาตรา ๔ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคลย่อมได้รับความคุ้มครอง

ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน”

“มาตรา ๒๖ การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย

กฎหมายตามวรรคหนึ่ง ต้องมีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นเฉพาะเจาะจง”

“มาตรา ๒๗ บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน

ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน

การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้...”

จากการพิจารณาศึกษาตามมาตราข้างต้นแล้ว สามารถพิจารณาได้ว่า ประชาชนชาวไทยทุกคนมีสิทธิ เสรีภาพตามที่กฎหมายบัญญัติ และได้ให้ความคุ้มครองเอาไว้ เป็นหลักประกันขั้นพื้นฐานที่ประชาชนทุกคนพึงจะได้รับ

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า “สิทธิขั้นพื้นฐาน” หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า สิทธิตามรัฐธรรมนูญ หมายถึง “สิทธิของปัจเจกบุคคลที่มีต่ออำนาจมหาชนแห่งรัฐ” (วรเจตน์ ภาคีรัตน์, ๒๕๕๗, น. ๒๒๖) กล่าวคือ เป็นสิทธิที่ประชาชนได้รับการรับรองและคุ้มครอง โดยมีลักษณะเป็นสิทธิที่ประชาชนใช้ยื่นรัฐเพื่อป้องกันมิให้รัฐใช้อำนาจในลักษณะที่เป็นการกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของปัจเจกบุคคล โดยสิทธิที่ได้รับการรับรองเอาไว้ในรัฐธรรมนูญนี้ โดยส่วนใหญ่จะเป็น “สิทธิในเสรีภาพ” ซึ่งหมายถึง การที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้รับรองหรืออนุญาตให้ปัจเจกบุคคลมีอิสระที่จะกระทำการหรือไม่กระทำการในเรื่องใดเรื่องหนึ่งที่รัฐธรรมนูญกำหนดไว้เป็นการเฉพาะ แต่ในขณะเดียวกันรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายก็ได้กำหนดหน้าที่หรือความผูกพันต่อรัฐหรือต่อบุคคลอื่นในการที่จะต้องหลีกเลี่ยงการใช้อำนาจหรือการบังคับที่มีลักษณะเป็นการขัดขวางหรือเป็นอุปสรรคต่อการใช้เสรีภาพของผู้ทรงเสรีภาพนั้น หรืออาจกล่าวได้ว่ารัฐธรรมนูญหรือกฎหมายจะกำหนดข้อพึงปฏิบัติและข้อห้ามไปยังรัฐและบุคคลอื่นเพื่อให้เสรีภาพของบรรดาผู้ทรงเสรีภาพไม่ถูกละเมิดหรือก้าวล่วง ซึ่งเป็นการรับรองสิทธิให้แก่ผู้ทรงเสรีภาพ ส่งผลให้ผู้ทรงเสรีภาพสามารถยกสิทธิที่รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายได้รับรองไว้ดังกล่าวขึ้นใช้ยื่นรัฐหรือบุคคลอื่นอันมีลักษณะเป็นการใช้สิทธิเรียกร้องให้รัฐหรือบุคคลอื่นๆเคารพและงดเว้นจากการกระทำทั้งหลายที่เป็นการกระทบหรือละเมิดต่อการใช้เสรีภาพของตน รวมถึงยังสามารถใช้สิทธิเรียกร้องให้รัฐหรือบุคคลอื่นๆกระทำการบางอย่าง ทั้งนี้ ก็เพื่อให้อธิบายความคิดว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานหรือเสรีภาพเกิดขึ้นจริงในทางปฏิบัติ ได้มากที่สุดหรือเกิดผลตามที่จะต้องเป็นได้มาก

ที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ (ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์, ๒๕๖๒, น. ๒๗๔-๒๗๖) (ศิริสิทธิ์ ภูศรีทอง, ๒๕๖๕, น. ๙-๑๐)

๑.๒ ขอบเขตการใช้สิทธิเสรีภาพ

ขอบเขตการใช้สิทธิเสรีภาพนั้นได้รับความคุ้มครองทางกฎหมาย ผู้ทรงสิทธิและเสรีภาพจะใช้สิทธิในส่วนของตนจนเกินขอบเขตไม่ได้ เพราะการปกครองภายใต้หลักนิติรัฐไม่มีสิทธิและเสรีภาพใดที่ได้รับความคุ้มครองเอาไว้โดยปราศจากขอบเขต ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้มีการบัญญัติเรื่องขอบเขตของสิทธิเสรีภาพ ดังนี้

“มาตรา ๔ ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาคของบุคคล ย่อมได้รับความคุ้มครอง

ปวงชนชาวไทยย่อมได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญเสมอกัน ”

“มาตรา ๒๕ สิทธิและเสรีภาพของปวงชนชาวไทย นอกจากที่บัญญัติคุ้มครองไว้เป็นการเฉพาะในรัฐธรรมนูญแล้ว การใดที่มีได้ห้ามหรือจำกัดไว้ในรัฐธรรมนูญหรือกฎหมายอื่น บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพที่จะทำการนั้นได้และได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ตราบเท่าที่ใช้สิทธิหรือเสรีภาพ เช่นว่านั้นไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบ เรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น

สิทธิหรือเสรีภาพใดที่รัฐธรรมนูญให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ หรือให้เป็นไปตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ แม้ยังไม่มีมาตรการกฎหมายนั้นขึ้นใช้บังคับ บุคคลหรือชุมชนย่อมสามารถใช้สิทธิหรือเสรีภาพนั้นได้ตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

บุคคลซึ่งถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพที่ได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ สามารถยกบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเพื่อใช้สิทธิทางศาลหรือยกขึ้นเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้

บุคคลซึ่งได้รับความเสียหายจากการถูกละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพหรือจากการกระทำความผิดอาญาของบุคคลอื่น ย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการเยียวยาหรือช่วยเหลือจากรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ”

จากบทบัญญัติดังกล่าวสามารถอธิบายได้ว่า ขอบเขตของการใช้สิทธิเสรีภาพนั้น พิจารณาได้จากการใช้สิทธิเสรีภาพต้องคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น โดยรัฐอาจจะจำกัดเสรีภาพของบุคคลได้โดยกฎหมาย กล่าวคือ ไม่ว่าบุคคลใดก็ไม่สามารถแทรกแซงในสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นได้ โดยหากมีการแทรกแซงเกิดขึ้น รัฐมีสิทธิที่จะเยียวยาสิทธิของบุคคลที่สามที่ถูกละเมิดได้โดยใช้มาตรการต่างๆ ทั้งทางบริหาร นิติบัญญัติ และตุลาการ อีกทั้ง รัฐต้องปฏิเสธการกระทำของบุคคลใดก็ตามที่กระทำการอันเป็นการละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่นอีกด้วย การใช้เสรีภาพยังต้องไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน จากบทบัญญัติใน มาตรา ๒๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีการกำหนดให้ขอบเขตหนึ่งของการใช้สิทธิเสรีภาพ คือ “ศีลธรรมอันดีของประชาชน” การให้คำจำกัดความของ “ศีลธรรมอันดีของ ประชาชน” อาจขึ้นอยู่กับสำนึกในทางศีลธรรมของประชาชนในเรื่องนั้นๆ บางกรณีอาจเกิดปัญหาว่า ทศนะในทางศีลธรรมของประชาชนส่วนใหญ่ว่ากรณีใดบ้างที่เป็นการ “ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน” ที่แท้จริง ซึ่งหากการใช้สิทธิเสรีภาพนั้นเป็นการขัดต่อศีลธรรมก็จะไม่สามารถกระทำได้ (พรรัตน์ แสนทวีสุข, ๒๕๖๒, น.๑๐-๑๑)

๑.๓ หลักประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามกฎหมาย

การใช้สิทธิและเสรีภาพนั้นจะมีผลบังคับใช้ได้จริงก็ต่อเมื่อมีการให้หลักประกันต่อสิทธิเสรีภาพไว้ ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มีบทบัญญัติมาตรา ๒๕ ที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้นได้ให้การรับรองการใช้สิทธิและเสรีภาพ โดยจำกัดมิให้องค์กรนิติบัญญัติตรากฎหมาย กฎ ระเบียบ หรือข้อบังคับตามอำเภอใจได้ อีกทั้งการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลจะต้องอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายนี้ เพื่อให้เป็นไปโดยที่จะไม่กระทบกระเทือนต่อสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพนั้น เป็นหลักประกันสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามกฎหมาย

๑.๓.๑ หลักนิติรัฐ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มิได้มีบทบัญญัติที่ใช้คำว่า “หลักนิติรัฐ” หากแต่ใช้คำว่า “หลักนิติธรรม” ดังนี้

“มาตรา ๓ อำนาจอธิปไตยเป็นของปวงชนชาวไทย พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นประมุขทรงใช้อำนาจนั้นทางรัฐสภา คณะรัฐมนตรี และศาล ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ

รัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล องค์การอิสระ และหน่วยงานของรัฐ ต้องปฏิบัติหน้าที่ให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญ กฎหมาย และหลักนิติธรรม เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของประเทศชาติและความผาสุกของประชาชนโดยรวม”

นอกจากนี้ยังได้นำเอาเนื้อหาของความเป็นนิติรัฐมาบัญญัติไว้ในมาตราต่างๆ ในรัฐธรรมนูญอีกหลายมาตรา เช่น “ มาตรา ๕ รัฐธรรมนูญเป็นกฎหมายสูงสุดของประเทศ บทบัญญัติใดของกฎหมาย กฎ หรือข้อบังคับ หรือการกระทำใด ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ บทบัญญัติหรือการกระทำนั้นเป็นอันใช้บังคับมิได้...”

หลักนิติรัฐ เป็นผลพวงของความปรารถนาพื้นฐานของมนุษย์ในฐานะที่เป็นปัจเจกบุคคลและสมาชิกในประชาคมโลก ที่ไขว่คว้าหาความยุติธรรม และความแน่นอนของกฎหมาย แต่โดยเหตุที่การบรรลุซึ่งความปรารถนาดังกล่าว ยังขึ้นอยู่กับปัจจัยทางด้านแนวคิด ความคาดหวังและสถานการณ์ทางสังคมเป็นสำคัญ ด้วยเหตุนี้เราจึงไม่อาจกำหนดความหมายของหลักนิติรัฐเป็นการทั่วไปที่ใช้ได้กับทุกสังคมได้ สำหรับกรณีของประเทศไทยนั้น หลักนิติรัฐย่อมต้องพิจารณาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญไทย ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่า หลักนิติรัฐเป็นหลักการปกครองที่มีหลักว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐจะกระทำการใดๆ ที่จะส่งผลกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชนได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายได้ให้อำนาจเอาไว้ และเจ้าหน้าที่รัฐจะต้องกระทำภายในขอบเขตที่กฎหมายได้กำหนดไว้เท่านั้น หากไม่มีกฎหมายใดได้ให้อำนาจไว้ เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือองค์กรของรัฐก็จะไม่สามารถดำเนินการได้ และหากจะมีการตรากฎหมายใดๆ ที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชนองค์กรที่จะทำได้จะต้องเป็นองค์กรผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติภายในขอบเขตที่กฎหมายให้อำนาจกระทำได้นั้น (เอกบุณย์ วงศ์สวัสดิ์กุล, ๒๕๕๓, น. ๓๑๘-๓๔๑)

๑.๓.๒ หลักประโยชน์สาธารณะ

การจำกัดสิทธิเสรีภาพนั้น จะต้องเป็นไปเพื่อการที่รัฐธรรมนูญกำหนด เท่านั้น ซึ่งหมายถึง “ประโยชน์สาธารณะ” โดยการกระทำขององค์กรหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะต้องเป็นการกระทำที่มีอำนาจกระทำตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ต้องเป็นไปเพื่อรักษาและคุ้มครองประโยชน์ส่วนรวม เป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของคนส่วนใหญ่ในสังคม หากองค์กรของรัฐ หรือเจ้าหน้าที่รัฐได้ใช้

อำนาจนอกเหนือไปจากการคุ้มครองและรักษาประโยชน์ของส่วนรวม โดยเป็นไปเพื่อประโยชน์ส่วนตน หรือประโยชน์สาธารณะอย่างอื่นนอกเหนือจากประโยชน์สาธารณะตามความ มุ่งหมายของ รัฐธรรมนูญหรือกฎหมายแล้วนั้น ก็จะถือว่าเป็นการใช้อำนาจโดยมิชอบ หรือหากมีการตรากฎหมาย ในลักษณะดังกล่าว กฎหมายนั้นย่อมไม่สามารถใช้บังคับได้ เพราะเป็นการขัดต่อหลักประโยชน์ สาธารณะ(พรรัตน์ แสันทวีสุข, ๒๕๖๒, น. ๑๓)

๒ สิทธิเสรีภาพสื่อมวลชน

๒.๑ ความหมายของสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชน

ในกฎหมายที่ได้ใช้อยู่ในปัจจุบันคำว่า “สื่อมวลชน” ยังไม่ได้มีการให้ความหมายเอาไว้อย่าง ชัดเจน อีกทั้งตามแนวคำพิพากษาของศาลไทยยังไม่ได้ปรากฏถึงการให้คำนิยามหรือความหมายเอาไว้ อาจเป็นเพราะยังไม่ได้มีการโต้แย้งเกี่ยวกับสถานะทางกฎหมายของ “สื่อมวลชน” หากพิจารณา “สื่อมวลชน” เทียบเคียงกับ “การสื่อมวลชน” เป็นกระบวนการสื่อสารโดยผู้ส่งสารในระบบการ สื่อสารมวลชน มีลักษณะเป็นการดำเนินกิจกรรมทางธุรกิจ อีกทั้งการสื่อสารมวลชนจะเป็นการสื่อสาร ในลักษณะการสื่อสารสาธารณะ โดยมุ่งไปยังสาธารณะชนไม่ใช่การสื่อสารส่วนตัว และไม่ได้เจาะจงที่ จะสื่อสารไปยังปัจเจกชน ในขณะที่คำว่า “สื่อ” ที่ใช้ในการสื่อสารมวลชน หรือที่เรียกว่า “สื่อมวลชน” หมายความว่าสื่อที่จะสามารถนำสารจากผู้ส่งสารไปสู่ผู้รับสารที่เป็นคนจำนวนมากได้อย่างรวดเร็ว ภายในระยะเวลาใกล้เคียงกัน โดยนิยามความหมายข้างต้นนี้สอดคล้องกับความเห็นของนักวิชาการ ด้านนิติศาสตร์ ที่นิยามความหมายของสื่อมวลชนว่า ต้องเป็นการดำเนินการที่มีระบบบริหารจัดการเป็นระบบในลักษณะองค์กรธุรกิจ และเป็นการนำข่าวสารมุ่งไปยังประชาชนจำนวนมากโดย ไม่ระบุตัวผู้รับสารเป็นการเฉพาะรายบุคคล (พรรัตน์ แสันทวีสุข, ๒๕๖๒, น. ๑๔)

๒.๒ ประเภทของสิทธิเสรีภาพสื่อมวลชน

สิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งภายใต้การปกครองในระบอบประชาธิปไตย นั้นประชาชนควรมีสิทธิที่จะรู้ (Right to Know) ในข้อมูลข่าวสารต่างๆ เพื่อประกอบการตัดสินใจใน การมีส่วนร่วมในการบริหารประเทศและการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมอย่างสงบสุขและปลอดภัย ดังนั้น การที่ประชาชนจะได้รับข้อมูลข่าวสารต่างๆจากสื่อมวลชนจึงเป็นประโยชน์ต่อการกำหนดแนวทาง ชีวิตของบุคคลในสังคมเป็นอย่างมาก สื่อมวลชนจึงต้องได้รับเสรีภาพในการนำเสนออย่างเหมาะสม โดยเสรีภาพที่สำคัญของสื่อมวลชน สามารถแบ่งเป็นสองประการ (พรรัตน์ แสันทวีสุข, ๒๕๖๒, น. ๑๕-๑๖)

ประการแรก คือ สิทธิเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสาร เนื่องจากสื่อมวลชนมีหน้าที่ในการ นำเสนอข่าวสารข้อเท็จจริงเพื่อรายงานต่อประชาชนให้ทราบ ตามปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน ได้บัญญัติรับรองเสรีภาพในข่าวสารนี้เอาไว้ ดังที่มีในข้อ ๑๙ ตามปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชน แห่งสหประชาชาติ ค.ศ.๑๙๔๘ ไว้ว่า “ทุกคนมีสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก โดยสิทธินี้รวมถึงอิสรภาพในการถือเอาความเห็นโดยปราศจากการแทรกสอดที่จะแสวงหา รับ และ แจกจ่ายข่าวสารและความคิดเห็นไม่ว่าโดยวิธีใดๆ โดยไม่คำนึงถึงเขตแดน”

ประการที่สอง คือ สิทธิเสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์ กล่าวได้ว่า การวิพากษ์วิจารณ์แสดง ความคิดเห็นนั้นเป็นเสรีภาพที่สำคัญ และได้รับการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย เพราะการแสดงออกซึ่งความคิดเห็นของประชาชนรวมถึงสื่อมวลชนนั้นเป็นไปตามหลักการในระบอบ

ประชาธิปไตย การเสนอข่าวสารและวิพากษ์วิจารณ์ของสื่อมวลชนจึงเป็นสื่อกลางในการที่จะทำให้ประชาชนได้ทราบความเคลื่อนไหวและความเป็นไปของการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐ และเจ้าหน้าที่ นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานต่างๆ ของภาครัฐได้ทราบถึงความเห็นของด้านประชาชน เป็นประโยชน์ในการพัฒนาประเทศต่อไป เสรีภาพในการวิพากษ์วิจารณ์จึงมีความสำคัญ

๒.๓ ขอบเขตเกี่ยวกับเสรีภาพของสื่อมวลชน

เสรีภาพของสื่อมวลชนในฐานะเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญนั้น พิจารณาได้ว่าสื่อมวลชนมีความสำคัญอย่างยิ่งและมีอิทธิพลโดยตรงต่อการรับรู้ข่าวสารของประชาชนในประเทศนั้นๆ โดยเฉพาะประเทศที่ปกครองด้วยระบอบประชาธิปไตย ประชาชนนั้นมีสิทธิที่จะได้รับรู้ข่าวสารตามความเป็นจริง และในทุกๆ ด้าน ในขณะที่สื่อมวลชนเองก็จำเป็นต้องได้รับสิทธิเสรีภาพอย่างเต็มที่ เพราะสิทธิเสรีภาพที่สื่อมวลชนได้รับจะถือเป็นหลักประกันในการพูด การเขียน การพิมพ์ และการโฆษณา ซึ่งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ได้บัญญัติรับรองสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนเอาไว้ในรัฐธรรมนูญ โดยอธิบายได้ดังนี้

(ก) มุ่งคุ้มครองเสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสาร

การกำหนดรับรองสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของประชาชนไว้ด้วย และเนื่องจากสื่อมวลชน คือ ประชาชนคนหนึ่ง ดังนั้น สิทธิในการรับรู้ข่าวสารของประชาชนย่อมหมายถึงสิทธิในการรับรู้ของสื่อมวลชนเช่นเดียวกัน โดยในมาตรา ๔๑ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ บัญญัติเอาไว้ ดังนี้

“มาตรา ๔๑ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(๑) ได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐ ตามที่กฎหมายบัญญัติ...”

อย่างไรก็ดี แม้ว่ากฎหมายจะรับรองสิทธิในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารสาธารณะไว้ หากแต่ไม่ได้หมายความว่าข้อมูลทุกประเภทนั้น จะต้องได้รับการเปิดเผยต่อประชาชนเสมอไป โดยประชาชนจะได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารก็จะต้องอยู่ภายใต้ขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไว้เช่นกัน ซึ่งหากการเปิดเผยข้อมูลนั้นกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ ความปลอดภัยของประชาชน หรือมีส่วนได้เสียต่อความคุ้มครองของบุคคลอื่น รวมถึงข้อมูลนั้นเป็นข้อมูลส่วนบุคคลก็ไม่สามารถที่จะนำมาเปิดเผยต่อสาธารณะได้

(ข) มุ่งคุ้มครองเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและคุ้มครองเสรีภาพของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน

นอกจากเสรีภาพในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารแล้ว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ ยังให้การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนในฐานะเป็นสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานไว้ดังนี้

“มาตรา ๓๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน

เสรีภาพทางวิชาการย่อมได้รับความคุ้มครอง แต่การใช้เสรีภาพนั้นต้องไม่ขัดต่อหน้าที่ของปวงชนชาวไทยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และต้องเคารพและไม่ปิดกั้นความเห็นต่างของบุคคลอื่น”

“มาตรา ๓๕ บุคคลซึ่งประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพในการเสนอข่าวสารหรือการแสดงความคิดเห็นตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพ

การสั่งปิดกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นเพื่อลิดรอนเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง จะกระทำมิได้

การให้นำข่าวสารหรือข้อความใดๆ ที่ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนจัดทำขึ้นไปให้เจ้าหน้าที่ตรวจก่อนนำไปโฆษณาในหนังสือพิมพ์หรือสื่อใดๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่จะกระทำในระหว่างเวลาที่ประเทศอยู่ในภาวะสงคราม

เจ้าของกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นต้องเป็นบุคคลสัญชาติไทย

การให้เงินหรือทรัพย์สินอื่นเพื่ออุดหนุนกิจการหนังสือพิมพ์หรือสื่อมวลชนอื่นของเอกชนรัฐจะกระทำมิได้ หน่วยงานของรัฐที่ใช้จ่ายเงินหรือทรัพย์สินให้สื่อมวลชนไม่ว่าเพื่อประโยชน์ในการโฆษณาหรือประชาสัมพันธ์ หรือเพื่อการอื่นใดในทำนองเดียวกันต้องเปิดเผยรายละเอียดให้คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดินทราบตามระยะเวลาที่กำหนดและประกาศให้ประชาชนทราบด้วย

เจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งปฏิบัติหน้าที่สื่อมวลชนย่อมมีเสรีภาพตามวรรคหนึ่ง แต่ให้คำนึงถึงวัตถุประสงค์และการกิจของหน่วยงานที่ตนสังกัดอยู่ด้วย ”

เมื่อพิจารณาจากบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่ได้รับรองเรื่องของเสรีภาพไว้แล้ว เห็นได้ว่าประชาธิปไตยที่สมบูรณ์แบบจะเกิดขึ้นได้ ผู้บริหารประเทศจะต้องรับฟังเสียงของประชาชน ประชาชนเองต้องมีสิทธิและเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นมุมมองต่างๆ ของตนได้ สื่อมวลชนจึงมีบทบาทอย่างยิ่งในการที่จะทำหน้าที่เป็นผู้เผยแพร่ข่าวสารต่างๆ นั้นสู่ประชาชน สอดคล้องตามหลักปณิญาสากล่าวด้วยสิทธิมนุษยชนและพลเมืองแห่งสหประชาชาติและการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อย่างไรก็ตาม รัฐธรรมนูญได้มีการกำหนดข้อจำกัดไว้เช่นกัน เพราะไม่มีสิทธิเสรีภาพใดที่จะได้รับความคุ้มครองโดยปราศจากขอบเขต

๒.๔ การควบคุมและจำกัดการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชน

สื่อมวลชน มีหลักประกันในการที่จะแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ ตามรัฐธรรมนูญ โดยทั้งหมดนี้จะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขบางประการ โดยจะต้องคำนึงถึงเสมอว่าหลักการปกครองภายใต้กฎหมายนี้ ไม่มีสิทธิเสรีภาพใดที่จะได้รับความคุ้มครองโดยปราศจากขอบเขต สิทธิเสรีภาพนี้ยังมีข้อจำกัดอยู่ เพื่อประนีประนอมให้เกิดความพอดีในสังคม

มาตรา ๒๖ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

“มาตรา ๒๖ การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลต้องเป็นไปตามเงื่อนไขที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมิได้บัญญัติเงื่อนไขไว้ กฎหมายดังกล่าวต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้รวมทั้งต้องระบุเหตุผลความจำเป็นในการจำกัดสิทธิและเสรีภาพไว้ด้วย...”

ด้วยเหตุนี้ แม้ว่าจะมีการยึดหลักว่าประชาชนมีสิทธิในการรับรู้ข่าวสาร หรือสื่อมวลชนมีสิทธิเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสาร แต่กรณีนี้จะต้องเป็นไปอย่างสมควรและพอดี โดยจะต้องอยู่ในขอบเขต ไม่กระทบกระเทือนต่อเสรีภาพของบุคคลอื่นๆ กล่าวคือ การใช้สิทธิและเสรีภาพนั้น ต้องไม่เป็นการละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น ไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อรัฐธรรมนูญ หรือไม่ขัดต่อศีลธรรมอันดีของประชาชน หากมีการกระทำที่ไม่เป็นตามความข้างต้น บุคคลที่ถูกละเมิดสิทธิเสรีภาพอาจใช้สิทธิในทางศาลยกขึ้นมาเป็นข้อต่อสู้คดีในศาลได้ (พรรัตน์ แสันทวีสุข , ๒๕๖๒ , น.๒๖-๒๗)

นอกจากนั้นแล้ว รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓๔ ซึ่งได้กล่าวถึงในข้างต้นแล้ว การควบคุมและจำกัดสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชนจากบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ อาจถูกจำกัดการใช้เสรีภาพได้ ตามที่กฎหมายกำหนดเป็นการเฉพาะเท่านั้นว่าสามารถจำกัดได้ โดยหากเข้าใจเนื้อหาที่ว่า เพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพ เกียรติยศชื่อเสียง สิทธิในครอบครัวหรือความเป็นอยู่ส่วนบุคคล

๓ สิทธิส่วนบุคคล

การคุ้มครองในสิทธิส่วนบุคคล ปรากฏใน ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ในคำปรารภที่ว่า

“โดยที่ประชาชนแห่งสหประชาชาติได้ยืนยันอีกครั้งไว้ในกฎบัตรถึงศรัทธาในสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ในศักดิ์ศรีและค่าของมนุษย์ และในสิทธิที่เท่าเทียมกันของบรรดาชายและหญิง และได้มุ่งมั่นที่จะส่งเสริมความก้าวหน้าทางสังคมและมาตรฐานแห่งชีวิตที่ดีขึ้นในอิสรภาพอันกว้างขึ้น” (องค์การระหว่างประเทศ กระทรวงต่างประเทศ, ๒๕๖๘)

“ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้ เป็นมาตรฐานร่วมกันแห่งความสำเร็จสำหรับบรรดาประชากรและประชาชาติทั้งหลาย เพื่อจุดหมายปลายทางที่ว่า เอกชนทุกคนและองค์การของสังคมทุกองค์การโดยการรำลึกถึงปฏิญญานี้เป็นเนืองนิตย์จะบากบั่นพยายามด้วยการสอนและศึกษา ในอันที่จะส่งเสริมการเคารพสิทธิและอิสรภาพเหล่านี้ และด้วยมาตรการอันก้าวหน้าทั้งในประเทศและระหว่างประเทศ ในอันที่จะให้มีการยอมรับนับถือและการปฏิบัติตามโดยหลักสากลอย่างเป็นผลจริงจังทั้งในบรรดาประชาชนของรัฐสมาชิกด้วยกันเองและในบรรดาของประชาชนของดินแดนที่อยู่ภายใต้อำนาจของรัฐนั้นๆ” (องค์การระหว่างประเทศ กระทรวงต่างประเทศ, ๒๕๖๘)

ในส่วนของการรับรองสิทธิของพลเมืองและสิทธิของการเมืองตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฉบับนี้ ได้มีการบัญญัติรับรองถึง สิทธิส่วนบุคคลหรือ สิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว (The Rights to Privacy) เอาไว้ด้วยในข้อ ๑๒ ซึ่งบัญญัติว่า

“บุคคลใดจะถูกแทรกแซงตามอำเภอใจในความเป็นส่วนตัว ครอบครัว ที่อยู่อาศัย หรือการสื่อสารหรือจะถูกหลอกล่อเกียรติยศและชื่อเสียงไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายต่อการแทรกแซงสิทธิหรือการหลอกล่อดังกล่าวนั้น” (องค์การระหว่างประเทศ กระทรวงต่างประเทศ, ๒๕๖๘)

ตามกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) (ปญญาพนธ์ นรธิ, ๒๕๕๕, น. ๔๒) ซึ่งได้บัญญัติรับรองสิทธิส่วนบุคคลไว้ในข้อ ๑๗ ว่า

“๑. บุคคลจะถูกสอดแทรกในความเป็นอยู่ส่วนตัว ครอบครัว เคหสถานหรือการติดต่อสื่อสารโดยพลการหรือมิชอบด้วยกฎหมายหาได้ไม่ และจะถูกหลบลู่เกียรติยศและชื่อเสียงเกียรติคุณโดยมิชอบด้วยกฎหมายหาได้ไม่เช่นกัน

๒. บุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายจากการแทรกสอด หรือการหลบลู่เช่นนั้น” (ปัญจพจน์ นรธิ, ๒๕๕๕, น. ๔๒)

ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) มีผลตามกฎหมายเมื่อวันที่ ๒๙ มกราคม ๒๕๔๐ (องค์การระหว่างประเทศ กระทรวงต่างประเทศ, ๒๕๖๘) ดังนั้น จึงถือได้ว่าประเทศไทยได้ยอมรับในการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล โดยให้การรับรองสิทธิส่วนบุคคลอย่างชัดเจนเป็นกฎหมายภายใน ด้วย ซึ่งจะเห็นได้จากการบัญญัติรับรองสิทธิส่วนบุคคลเอาไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓๒ บัญญัติว่า

“บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว เกียรติยศ ชื่อเสียง และครอบครัว

การกระทำความผิดเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลตามวรรคหนึ่ง หรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใดๆ จะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ”

จากแนวทางกฎหมายดังกล่าวมานี้จะเห็นได้ว่า สิทธิส่วนบุคคลนั้นได้รับการรับรองและคุ้มครองอย่างกว้างขวางและเป็นหลักสากลที่อารยประเทศประเทศให้การยอมรับ ทั้งในฐานะหลักการของสิทธิขั้นพื้นฐานตามปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน รวมไปถึงยอมรับที่จะนำเอาหลักการดังกล่าวไปบัญญัติเป็นกฎหมายภายในต่อไปอีกด้วย

วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนและการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคล

บทความนี้ผู้เขียนมุ่งเน้นศึกษาปัญหาเกี่ยวกับการปะทะกันของสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ ได้แก่ สิทธิเสรีภาพสื่อมวลชนกับสิทธิความเป็นส่วนตัว ที่บุคคลผู้ทรงสิทธิขั้นพื้นฐานสองฝ่ายต่างอ้างสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญขึ้นยันกัน ส่งผลให้เกิดการการละเมิดต่อกฎหมายและนำไปสู่การดำเนินคดีทางศาล กล่าวคือ แม้ว่าสื่อมวลชนจะมีอำนาจมากมายเพียงใดในการใช้สิทธิและเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารและแสวงหาข่าวสาร แต่หากการใช้สิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนล่วงละเมิด หรือเข้าไปทำลายสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่น ก็ไม่สามารถกระทำได้ เพราะกฎหมายได้รับรองและคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของส่วนบุคคลเอาไว้เช่นเดียวกัน ซึ่งถือว่าเป็นข้อจำกัดอันสำคัญของการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชน ทำให้สื่อมวลชนจำเป็นต้องระมัดระวังในการนำเสนอข่าวสารไม่ให้ข่าวที่เผยแพร่ออกไปกระทบกระเทือนหรือล่วงละเมิดต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น หากการกระทำดังกล่าวนี้มีข้อความที่หมิ่นประมาทหรือก่อความเสียหายใดที่กระทำขึ้นต่อบุคคลใด บุคคลหนึ่ง สื่อมวลชนจะต้องรับผิดชอบจากการกระทำนั้น ทั้งความรับผิดทางแพ่งกรณีการละเมิดตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และความรับผิดทางอาญาฐานหมิ่นประมาทหรือหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณาต้องรับโทษตามประมวลกฎหมายอาญากำหนดไว้ ฯลฯ ทำให้สื่อมวลชนจะต้องมีการคำนึงถึงการนำเสนอข่าว โดยต้องพิจารณาให้รอบครอบระหว่างสิทธิเสรีภาพของสื่อมวลชน และสิทธิของประชาชนในการที่จะรับรู้ข่าวสาร โดยจะต้องให้อยู่ในความพอดี ไม่เกิน

ขอบเขต พิจารณาและตระหนักถึงประโยชน์ของคนส่วนใหญ่จากการนำเสนอข่าวสารนั้นๆ ส่งผลต่อการรวบรวมข้อมูลเพื่อนำเสนอข่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่นนี้สื่อมวลชนจึงไม่อาจนำเสนอข้อมูลข่าวสารที่ก้าวล่วงต่อข้อมูลส่วนบุคคลได้ ซึ่งการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนในแสวงหาข้อมูลก็ยากที่จะหลีกเลี่ยงการกระทบต่อข้อมูลส่วนบุคคลของบุคคลอื่น จึงเป็นประเด็นที่ต่างฝ่ายต่างอ้างสิทธิและเสรีภาพขึ้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ หรือเกิดการปะทะกันของสิทธิขึ้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญที่บุคคลผู้ทรงสิทธิขึ้นพื้นฐานสองฝ่ายขึ้นไปต่างอ้างสิทธิขึ้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญขึ้นแย้งกัน ส่งผลให้เกิดการการละเมิดต่อกฎหมายได้

จากการศึกษาทราบว่า เสรีภาพของสื่อมวลชน มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมประชาธิปไตย เป็นสิทธิขึ้นพื้นฐานที่มีบทบัญญัติให้การรับรองถึงเสรีภาพของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนเอาไว้ใน มาตรา ๓๔ และมาตรา ๓๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยสื่อมวลชนจะมีหน้าที่หลักคือ การแสวงหาข้อมูลข่าวสาร เพื่อนำเสนอข้อมูลข่าวสารไปสู่สาธารณชน เพื่อการตอบสนองต่อสิทธิในการรับรู้ของประชาชน จึงมักเกิดปัญหาว่าสื่อมวลชนได้ใช้อำนาจจากการมีเสรีภาพดังกล่าวต่อการนำเสนอข้อมูลข่าวสารกระทบต่อสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลอื่น ทำให้บุคคลอื่นได้รับความกระทบกระเทือนต่อชื่อเสียง และความเป็นอยู่ส่วนตัว อาจก่อให้เกิดการละเมิดต่อความเป็นอยู่ส่วนตัวของบุคคลอื่น ทั้งนี้ สิทธิส่วนบุคคลก็ได้รับความคุ้มครองและได้รับการรับรองเป็นสิทธิขึ้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญเช่นเดียวกันกับเสรีภาพของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน ผู้เขียนจึงทำการศึกษาวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนและการคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลเพื่อนำไปสู่การเกิดดุลยภาพระหว่างประโยชน์กับสิทธิ และสอดคล้องตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐

๑ ปัญหาเกี่ยวสถานะทางกฎหมายของ “สื่อมวลชน”

ตามพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่และกำกับการประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.๒๕๕๓ มาตรา ๒๗ (๑๘) ประกอบกับ พระราชบัญญัติการประกอบกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ พ.ศ.๒๕๕๑ มาตรา ๓๙ กำหนดให้ กสทช. มีอำนาจหน้าที่ส่งเสริมการรวมกลุ่มของผู้รับใบอนุญาตผู้ผลิตรายการ และ ผู้ประกอบวิชาชีพสื่อสารมวลชนที่เกี่ยวกับกิจการกระจายเสียงและกิจการโทรทัศน์ รวมทั้งการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของผู้ประกอบอาชีพและวิชาชีพขององค์กร แต่ในทางปฏิบัติปัจจุบันยังมีเรื่องร้องเรียนเกี่ยวกับเนื้อหารายการจะพิจารณาโดยอนุกรรมการด้านผังรายการและเนื้อหารายการอยู่เป็นส่วนใหญ่

ภายหลังการรัฐประหารเมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๗ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ การสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็น ๑ ใน ๑๑ ด้านที่ต้องปฏิรูป โดยที่เห็นสมควรให้มีการปฏิรูปด้านการสื่อสารมวลชน เนื่องจากการประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนมีบทบาทสำคัญยิ่งในการสร้างสรรค์และพัฒนาสังคม อีกทั้งสามารถส่งผลกระทบต่อนานาชาติอย่างกว้างขวาง ทั้งในมิติของสังคม เศรษฐกิจ การเมือง ตลอดจนความมั่นคงของประเทศ นอกจากนี้การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนภายใต้กรอบจริยธรรม ก็จำเป็นต้องมีหลักประกันความเป็นอิสระ เสรีภาพที่จะรายงานข่าวบนพื้นฐานของข้อเท็จจริง อย่างถูกต้อง ครบถ้วนและรอบด้าน ควรจะมีบทบัญญัติให้ความคุ้มครองสื่อมวลชน

โดยเฉพาะซึ่งประกอบวิชาชีพในการเป็นสื่อกลางในการเสนอข่าวและย่อมแสดงความคิดเห็น เพื่อรักษาประโยชน์ส่วนรวมและเพื่อการรับรู้ข่าวสารของประชาชน

เห็นได้ว่า ข้อบังคับของสภาวิชาชีพสื่อมวลชนที่ใช้บังคับในปัจจุบันมีข้อกำหนดเกี่ยวกับจรรยาบรรณสื่อมวลชน แต่ไม่มีสถานะบังคับทางกฎหมาย มีเพียงข้อบังคับความประพฤติของสื่อมวลชนที่เป็นเพียงหลักจรรยาบรรณวิชาชีพที่เป็นนามธรรม แต่มิได้มีสถานะทางกฎหมาย ในการที่จะออกบทลงโทษหากมีการละเมิดต่อกฎข้อบังคับต่าง ๆ

๒ ปัญหาการปะทะกันของสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ

สิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญรับรองเอาไว้ใน ในบางกรณีอาจเกิดเหตุการณ์ที่บุคคลผู้ทรงสิทธิขั้นพื้นฐานสองฝ่ายขึ้นไปต่างอ้างสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญขึ้นแย้งกัน กล่าวคือ การที่บรรดาผู้ทรงสิทธิขั้นพื้นฐานด้วยกันต่างอ้างว่าการใช้สิทธิขั้นพื้นฐานหรือการกระทำของตนเองนั้นได้รับการคุ้มครองจากบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานที่มีการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ เป็นเหตุให้สิทธิขั้นพื้นฐานของผู้ทรงสิทธิขั้นพื้นฐานเหล่านั้นเกิดการขัดหรือแย้งหรือปะทะกัน หรือเรียกว่าเป็น “การปะทะกันของสิทธิขั้นพื้นฐาน”

ในการพิจารณาเกี่ยวกับการปะทะกันของสิทธิขั้นพื้นฐานนี้ มีปัญหาที่น่าสนใจว่า รัฐธรรมนูญที่บัญญัติรับรองสิทธิขั้นพื้นฐานในเรื่องต่างๆไว้นั้น จะกำหนดผลทางกฎหมายหรือความควรต้องเป็นสุดท้าย สำหรับบรรดาผู้ทรงสิทธิขั้นพื้นฐานทั้งหลายที่เกี่ยวข้องอย่างไร ซึ่งมีข้อควรสังเกตุว่าในทางกฎหมายรัฐธรรมนูญ ผู้ทรงสิทธิขั้นพื้นฐานนอกจากจะหมายถึงบุคคลธรรมดาแล้ว ยังหมายรวมถึง “นิติบุคคลตามกฎหมายเอกชน” ซึ่งได้แก่ บริษัทหรือองค์กรธุรกิจต่างๆ ที่ได้จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามหลักเกณฑ์และวิธีการที่กฎหมายกำหนด และ “นิติบุคคลตามกฎหมายมหาชน” ซึ่งได้แก่บรรดานิติบุคคลที่มีอำนาจมหาชนและมีหน้าที่จัดทำบริการสาธารณะอันเป็นภารกิจของรัฐ เช่น กระทรวง ทบวง กรม และองค์การมหาชนต่างๆ ดังนั้น เมื่อมีการกล่าวถึงการปะทะกันของสิทธิขั้นพื้นฐาน จึงอาจเป็นกรณีที่สิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลธรรมดากับบุคคลธรรมดาปะทะกัน สิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลธรรมดากับสิทธิขั้นพื้นฐานของนิติบุคคลตามกฎหมายเอกชน และสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลธรรมดากับสิทธิขั้นพื้นฐานของนิติบุคคลตามกฎหมายมหาชนบางประเภท จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหาวิธีในการแก้ไขปัญหาและคุ้มครองผู้ทรงสิทธิขั้นพื้นฐานทุกรายไปพร้อมๆ กัน นอกจากนี้ การปะทะกันของสิทธิขั้นพื้นฐานยังอาจเกิดขึ้นในลักษณะของความสัมพันธ์สามฝ่ายระหว่างเอกชน รัฐ และเอกชนอีกรายหนึ่ง กล่าวคือ เป็นกรณีที่เอกชนรายหนึ่งอ้างสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญเรียกร้องให้รัฐดำเนินการหรือให้ประโยชน์บางอย่างแก่เอกชนรายนั้น เพื่อให้ตนสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญได้ แต่การดำเนินการเช่นนั้นของรัฐกลับทำให้เอกชนอีกรายหนึ่งได้รับผลกระทบต่อการใช้สิทธิขั้นพื้นฐานของตนเอง หรือกล่าวอีกนัยหนึ่ง คือ การที่เอกชนรายหลังได้รับผลกระทบจากการใช้สิทธิขั้นพื้นฐานของเอกชนรายแรก การปะทะกันของสิทธิขั้นพื้นฐานลักษณะนี้มักเกิดขึ้นในพรมแดนของกฎหมายข้าราชการ กฎหมายควบคุมอาคารและกฎหมายเกี่ยวกับการส่งเสริมการลงทุน (ศิริสิทธิ์ ภูศรีทอง, ๒๕๖๕, น. ๒๔-๒๕)

๓ วิเคราะห์ปัญหาจากคำพิพากษาของศาลฎีกา

๓.๑ คดีแพ่ง

คำพิพากษาฎีกาที่ ๔๘๙๓/๒๕๕๘

ศาลเห็นว่า การที่สื่อมวลชนได้นำเสนอข่าวการมีเพศสัมพันธ์ของชายและหญิงคู่หนึ่ง ซึ่งหนังสือพิมพ์ฉบับอื่นๆ ได้เคยนำเสนอทั้งภาพและข่าวไปก่อนหน้านี้แล้ว แต่ยังไม่ได้ระบุว่า ชายและหญิงในภาพเป็นใครมาเผยแพร่ซ้ำโดยระบุในเนื้อข่าวว่า ชายในภาพกำลังมีเพศสัมพันธ์กับหญิงคนรัก ย่อมถือได้ว่าเป็นการกระทำเป็นการก้าวล่วงหรือกระทบกระเทือนต่อสิทธิในความเป็นส่วนตัวของโจทก์ แม้สื่อมวลชนจะมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูดการเขียน การพิมพ์ การโฆษณา หรือสื่อความหมายโดยวิธีอื่นใดก็ตามนั้น

คดีนี้ศาลตัดสินว่า การกระทำที่สื่อมวลชนนำเสนอข่าวโดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับความเป็นอยู่ส่วนตัว เป็นการก้าวล่วงหรือกระทบกระเทือนต่อสิทธิในความเป็นส่วนตัวของโจทก์ ศาลตัดสินว่าการนำเสนอข่าวเช่นนั้น เป็นการกระทำละเมิดต่อโจทก์ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๒๐ ถึงแม้โจทก์จะมีตำแหน่งเป็นนักการเมือง เป็นบุคคลสาธารณะก็ตาม ก็ย่อมมีสิทธิของความเป็นส่วนตัวเช่นบุคคลทั่วไป มิใช่ว่าเมื่อเป็นนักการเมืองหรือบุคคลสาธารณะแล้ว จะทำให้สิทธิในความเป็นส่วนตัวต้องสูญสิ้นไปทั้งหมด ส่วนการที่จะพิจารณาว่าจำเลยทั้งสองต้องรับผิดชอบต่อโจทก์หรือไม่ เพียงใดนั้น เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบระหว่างบุคคลไว้เป็นการเฉพาะ

จะเห็นได้ว่าแม้ว่าบุคคลผู้ถูกสื่อมวลชนนำเสนอข่าวโดยมีเนื้อหาอันเกี่ยวข้องกับข้อมูลส่วนตัว แม้บุคคลนั้นจะดำรงตำแหน่งทางการเมือง ทำให้มีสถานะเป็นบุคคลสาธารณะนั้น ซึ่งบ่อยครั้งสื่อมวลชนจะต้องนำเสนอข่าวสารของบุคคลที่อยู่ในกลุ่มบุคคลสาธารณะเพื่อให้สาธารณชนได้รับรู้ อย่างไรก็ตามข่าวสารที่สื่อมวลชนจะนำเสนอได้นั้นจำเป็นต้องเป็นข่าวสารที่เป็นไปเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นสาระสำคัญ แต่การที่สื่อมวลชนนำเสนอข้อมูลในแง่ความเป็นอยู่ส่วนตัว ในคดีดังกล่าว ศาลเห็นว่าการนำเสนอข้อมูลของสื่อมวลชนในกรณีนี้ เป็นการละเมิดต่อสิทธิในความเป็นอยู่ส่วนตัว จึงสอดคล้องกับบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญ หมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิเสรีภาพของปวงชนชาวไทย ตามมาตรา ๓๒ บุคคลย่อมมีสิทธิในความเป็นส่วนตัว การนำเสนอข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ในทางใดๆ จะกระทำมิได้ ดังนั้น การนำเสนอข่าวสารของบุคคลสาธารณะที่มีเนื้อหา ดังกล่าวจึงเป็นการละเมิดต่อสิทธิในความเป็นส่วนตัวของบุคคลจึงไม่สามารถที่จะกระทำได้ แม้ว่าบุคคลที่ถูกนำข้อมูลส่วนตัวมานำเสนอ จะเป็นบุคคลสาธารณะก็ตาม

๓.๒ คดีอาญา

คำพิพากษาฎีกาที่ ๑๗๒๔/๒๕๔๘

คดีนี้ศาลพิจารณาว่าการที่โจทก์ลงโฆษณาในหนังสือพิมพ์เป็นการเปรียบเทียบโจทก์ ซึ่งผู้อ่านสามารถเข้าใจได้ว่าโจทก์มีพฤติกรรมในทางที่ไม่ดี ทั้งนี้ ข้อความดังกล่าวก็ไม่ได้เป็นการติชมด้วยความเป็นธรรม ศาลได้พิพากษาให้จำคุกจำเลยและปรับ โทษจำคุกให้รอลงอาญา

คำพิพากษาฎีกาที่ ๘๓๔/๒๕๑๐

คดีนี้เป็นกรณีที่ศาลพิจารณาว่าเป็นการดูหมิ่น โดยศาลให้เหตุผลในการพิจารณาว่าการที่สื่อมวลชนเปรียบเทียบโจทก์โดยใช้คำว่า “บริการจิ้งเหลียง” นั้นเป็นการดูหมิ่นโจทก์ เพราะหมิ่นประมาทนั้นต้องเป็นข้อความตามข้อเท็จจริงหรือข้อคิดเห็นที่อาจทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง การใช้คำว่า “จิ้งเหลียง” เป็นการเปรียบเทียบเหยียดหยามโจทก์ว่าเป็นเช่นเดียวกับสัตว์

ศาลได้พิพากษาให้จำเลยเสียค่าปรับ ตามประมวลกฎหมายอาญา ฐานดูหมิ่น
มาตรา ๓๙๓

บทสรุปและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาทำให้ทราบว่า เสรีภาพของสื่อมวลชน นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อสังคมประชาธิปไตย เป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่มีบทบัญญัติให้การรับรองถึงเสรีภาพของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชนเอาไว้ในมาตรา ๓๔ และมาตรา ๓๕ ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ โดยสื่อมวลชนจะมีหน้าที่หลักในการแสวงหาข้อมูลและนำเสนอข้อมูลข่าวสารไปสู่สาธารณชนเพื่อการตอบสนองต่อสิทธิในการรับรู้ของประชาชน (Right to know) ตามหลักประชาธิปไตยได้อย่างเต็มที่ ตามจริยธรรมแห่งวิชาชีพอย่างเสรี เพื่อประโยชน์สาธารณะ และชอบธรรม อย่างไรก็ตามแม้ว่ารัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยจะได้มีการบัญญัติรับรองสิทธิและเสรีภาพไว้ แต่ปัญหาเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของสื่อมวลชนภายใต้รัฐธรรมนูญของประเทศไทยนั้นยังเกิดปัญหาและมีอุปสรรคสำคัญของการพัฒนาสังคมและการเมืองมาโดยตลอด เป็นประเด็นปัญหาที่ต่างฝ่ายต่างอ้างสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญหรือเกิดการปะทะกันของสิทธิขั้นพื้นฐาน ส่งผลให้เกิดการใช้เสรีภาพเกินขอบเขตจนอาจก่อให้เกิดการละเมิดต่อกฎหมายได้ เพราะจากสภาพความเป็นจริงแล้วสื่อมวลชนมักจะไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพตามที่มีการบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญเท่าที่ควร โดยเฉพาะอุปสรรคเรื่องการละเมิดสิทธิส่วนบุคคล ซึ่งถือเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่ประชาชนพึงได้รับซึ่งรัฐธรรมนูญให้การคุ้มครองเช่นกัน ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ มาตรา ๓๒ ที่บัญญัติคุ้มครองสิทธิความเป็นอยู่ส่วนตัว สิทธิส่วนตัว เกียรติยศชื่อเสียงและครอบครัว การกระทำอันเป็นการละเมิดหรือกระทบต่อสิทธิของบุคคลอื่นหรือการนำข้อมูลส่วนบุคคลไปใช้ประโยชน์ไม่ว่าในทางใดๆ จะกระทำได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อประโยชน์สาธารณะ นอกจากนั้น การละเมิดสิทธิความเป็นส่วนตัวมีกฎหมายที่คุ้มครองอีกหลายฉบับ โดยเฉพาะประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๒๐ ความผิดเกี่ยวกับการละเมิดเสรีภาพผู้อื่น ต้องรับผิดตามกฎหมายด้วยการชดเชยค่าสินไหมทดแทนหรือตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๒๖ ความผิดฐานหมิ่นประมาท มาตรา ๓๒๘ ความผิดฐานหมิ่นประมาทด้วยการโฆษณา ที่มีโทษทางอาญาเป็นโทษปรับหรือจำคุก และพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ.๒๕๕๐ จึงเป็นความเสี่ยงของสื่อมวลชนที่จะละเมิดกฎหมายได้โดยง่าย เนื่องจากการปฏิบัติหน้าที่ของสื่อมวลชนในการรวบรวมข่าวสารมักจะหลีกเลี่ยงการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลอื่นได้ค่อนข้างยาก แต่สื่อมวลชนก็ไม่ได้มีกฎหมายเฉพาะที่บัญญัติไว้เพื่อคุ้มครองเสรีภาพของสื่อมวลชนในการแสดงความคิดเห็น วิพากษ์วิจารณ์ และคุ้มครองเสรีภาพของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน ทำให้เสรีภาพของสื่อมวลชนไม่ได้รับความคุ้มครองอย่างเต็มที่

ภายหลังการรัฐประหารเมื่อวันที่ ๒๒ พฤษภาคม พ.ศ.๒๕๕๗ คณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) ได้ประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (ฉบับชั่วคราว) พุทธศักราช ๒๕๕๗ โดยมาตรา ๒๗ กำหนดให้มีสภาพปฏิรูปแห่งชาติ (สปช.) ทำหน้าที่ศึกษาและเสนอแนะเพื่อให้เกิดการปฏิรูปประเทศด้านต่างๆ รวม ๑๑ ด้าน ซึ่งการสื่อสารมวลชนและเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็น ๑ ใน

๑๑ ด้านที่ต้องปฏิรูป จึงได้มีการประชุมคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๑๑ มกราคม ๒๕๖๕ ได้มีมติเห็นชอบร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน พ.ศ. ที่สำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกาตรวจพิจารณาแล้ว และให้ส่งคณะกรรมการประสานงานสภาผู้แทนราษฎรพิจารณา เพื่อให้เสรีภาพของสื่อมวลชนได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ ให้มี “สภาวิชาชีพสื่อมวลชน” เพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการเสนอข่าวสาร หรือแสดงความคิดเห็นของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน รวมถึงการกำกับดูแลผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน องค์กรสื่อมวลชน องค์กรวิชาชีพ และองค์กรวิชาชีพสื่อมวลชนในการปฏิบัติตามจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน ตลอดจนส่งเสริมและพัฒนาจริยธรรมสื่อมวลชนและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน และกำหนดบทลงโทษหากสื่อมวลชนฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามจริยธรรมสื่อมวลชน ปัจจุบันยังอยู่ระหว่างการพิจารณาทบทวนร่างพระราชบัญญัติส่งเสริมจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน พ.ศ.

อาจกล่าวได้ว่า เสรีภาพสื่อมวลชนและสิทธิความเป็นส่วนตัวถือว่าเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยให้การรับรอง เมื่อเกิดการปะทะกันของสิทธิขั้นพื้นฐาน กล่าวคือ เกิดเหตุการณ์ที่บุคคลผู้ทรงสิทธิขั้นพื้นฐานสองฝ่ายได้แก่ เสรีภาพของสื่อมวลชน กับ สิทธิส่วนบุคคลของบุคคลทั่วไป ต่างอ้างสิทธิขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญขึ้นแย้งกัน ต่างอ้างว่าการใช้สิทธิขั้นพื้นฐานหรือการกระทำของตนเองนั้นได้รับการคุ้มครองจากบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิขั้นพื้นฐานที่มีการรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ เพื่อให้สอดคล้องตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ การใช้เสรีภาพที่ได้รับการรับรองตามรัฐธรรมนูญจึงต้องเกิดดุลยภาพ ผู้เขียนเห็นว่า จากสมมติฐานการศึกษาที่วางไว้ว่า การใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนในการนำเสนอข่าวสารและข้อความนั้น บางครั้งได้มีการก้าวล่วงและละเมิดต่อสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลอื่น การใช้เสรีภาพดังกล่าวจึงต้องมีขอบเขตของการใช้เสรีภาพ ในขณะเดียวกันกฎหมายจะต้องมีเนื้อหาที่มีความชัดเจน แน่นอนมากขึ้น เพื่อก่อให้เกิดดุลยภาพระหว่างทั้งสองฝ่าย และป้องกันไม่ให้สิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคลถูกกระทำละเมิด ดังนั้น รัฐควรบัญญัติกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับสื่อมวลชนตามที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองเสรีภาพไว้ เพื่อคุ้มครองเสรีภาพในการเสนอข่าวสาร หรือแสดงความคิดเห็นของผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน รวมถึงการกำกับดูแลผู้ประกอบวิชาชีพสื่อมวลชน ในการปฏิบัติตามจริยธรรมและมาตรฐานวิชาชีพสื่อมวลชน และกำหนดบทลงโทษหากสื่อมวลชนฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามจริยธรรมสื่อมวลชน เพื่อเกิดความรับผิดชอบต่อสังคม และทำให้เสรีภาพของสื่อมวลชนได้รับความคุ้มครองตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญได้อย่างเต็มที่ ไม่ถูกจำกัดเสรีภาพด้วยความรับผิดตามกฎหมายอื่น และลดปัญหากรณีการดำเนินคดีเกี่ยวกับการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลได้อีกด้วย

บรรณานุกรม

- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐.
- ธรรมนูญสภาวิชาชีพข่าววิทยุและโทรทัศน์ พ.ศ. ๒๕๕๒.
- ธรรมนูญสภาการ หนังสือพิมพ์แห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๐.
- International Covenant on Civil and Political Rights (ICCPR).
- Universal Declaration of Human Rights (UDHR).
- พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๕๕๔.
- บรรเจิด สิงคะเนติ, 'สิทธิและเสรีภาพ : รายงานการศึกษาระดับสมบูรณ' (รายงานผลการศึกษาเสนอต่อคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๔๕).
- วรเจตน์ ภาคีรัตน์, 'คำสอนว่าด้วยรัฐและกฎหมายมหาชน' (กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๕๓).
- เอกบุญ วงศ์สวัสดิ์กุล, 'นิติรัฐ นิติธรรม', (กรุงเทพมหานคร : โครงการตำราและเอกสารประกอบการสอน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ ๒๕๕๓)
- วรพจน์ วิศรุตพิชญ์, 'สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐' (กรุงเทพมหานคร: สำนักนักพิมพ์วิญญูชน ๒๕๔๓).
- ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์, 'ทฤษฎีสิทธิขั้นพื้นฐาน' (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์วิญญูชน ๒๕๖๒).
- บรรเจิด สิงคะเนติ, 'สารานุกรมรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย (พ.ศ. ๒๕๔๐) หมวดสิทธิเสรีภาพ เรื่อง ๑ หลักพื้นฐานสิทธิเสรีภาพและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์', (กรุงเทพมหานคร : องค์การคำของคุรุสภา).
- ศิริสิทธิ์ ภูศรีทอง, 'การจำกัดสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญรับรองโดยปราศจากเงื่อนไข ปัญหาการใช้การตีความสิทธิขั้นพื้นฐานในระบบกฎหมายไทย', (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๖๕).
- พรรัตน์ แสนทวิสุข, 'ปัญหาการใช้เสรีภาพของสื่อมวลชนกับการละเมิดสิทธิส่วนบุคคลของบุคคลสาธารณะ', (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๖๒).
- ปัญจพาน์ นรธิ, 'เสรีภาพสื่อมวลชนกับการละเมิดสิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือความเป็นอยู่ส่วนตัว ตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๕ วรรคสอง', (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ๒๕๕๕).
- ต่อพงศ์ กิตติยานุพงศ์, 'การปะทะกันแห่งคุณค่าในกฎหมายรัฐธรรมนูญไทย', วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, ปีที่ ๔๘ ฉบับที่ ๓, น.๔๖๔ (กันยายน ๒๕๖๒).
- 'ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน' องค์การระหว่างประเทศ กระทรวงต่างประเทศ,
< <https://humanrights.mfa.go.th/in-the-spotlight/documents/universal-declaration-of-human-rights/> > ค้นหามาเมื่อ ๒๙ สิงหาคม ๒๕๖๘.

'กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง' องค์การระหว่างประเทศ กระทรวง
ต่างประเทศ, < [https://humanrights.mfa.go.th/human-rights/core-international-
human-rights-instruments/treaties-that-thailand-is-party/iccpr/](https://humanrights.mfa.go.th/human-rights/core-international-human-rights-instruments/treaties-that-thailand-is-party/iccpr/) > ค้นหามื่อ ๒๙
สิงหาคม ๒๕๖๘.